

Tillsammans för psykisk hälsa

Handlingsplan för psykisk hälsa
i Norrtälje kommun

I samverkan mellan Norrtälje kommun
och Kommunalförbundet Sjukvård och
omsorg i Norrtälje.

NORRTÄLJE
KOMMUN

Norrtälje

Innehåll

SAMMANFATTNING	5
----------------	---

1. HANDLINGSPLAN FÖR PSYKISK HÄLSA 6

1.1 Metod	6
1.2 Syfte	6
1.3 Målgrupp	6
1.4 Målområde	6

2. ÅTGÄRDSBEHOV 8

2.1. Det tidiga livets villkor	8
2.2 Kunskaper, kompetens och utveckling	8
2.3 Arbete, arbetsförhållande och arbetsmiljö	9
2.4 Inkomster och försörjningsmöjligheter	9
2.5 Boende och närmiljö	9
2.6 Levnadsvanor	10
2.7 Kontroll, inflytande och delaktighet	10
2.8 Jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård	10

3. GENOMFÖRANDE 11

3.1 Utgångspunkter och prioriteringar	11
3.1.1 Angränsande arbeten	11
3.1.2 Metod- och resursstöd	12
3.1.3 Statliga stimulansmedel	12
3.1.4 Delaktighet och involvering	12
3.2 Uppföljning	12
3.2.1 Utvärdering	12

Innehåll

4. NULÄGESKARTLÄGGNING OCH ANALYS	14
4.1 Sammanfattande resultat och analys	14
Generella insatser för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa	15
Tillgängliga och tidiga insatser	16
Specialiserade insatser	18
5. BEGREPPSFÖRKLARING OCH REFERENSER	20
5.1 Definitioner	20
5.1.1 Definitioner av psykisk hälsa och sjukdom	20
5.1.2 Definition av insatsnivåer	21
5.2 Källförteckning	21
5.2.1 Dialogmöten	21
5.2.2 Webbsidor	21
5.3. Bilagor	21

Sammanfattning

I Norrtälje kommun pågår mycket gott arbete för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa. Men det finns också identifierade diskrepanser mellan utbud och behov.

Befolkningen i Norrtälje har generellt lägre utbildnings- och inkomstnivå än övriga kommuner i Stockholms län. Ohälsotalen är bland de högsta i länet och avser fysiska såväl som psykiska sjukdomar och syndrom. Norrtälje är också den kommun som har högst andel invånare som är 65 år och äldre.

Inom kommunen finns betydande sociodemografiska skillnader mellan de fyra tätorterna: Bergshamra/Blidö, Hallstavik, Norrtälje, Rimbo och Vaddö. "Tillsammans för psykisk hälsa – Handlingsplan för psykisk hälsa i Norrtälje kommun", är ett arbete i bred samverkan mellan verksamheter inom Norrtälje kommun och Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje (KSON).

Handlingsplanen är ett styrdokument för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa. Planen är antagen av Direktionen för Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje och Kommunstyrelsen i Norrtälje kommun.

I en nulägeskartläggning och analys av situationen i Norrtälje kommunen inom folkhälsopolitikens åtta mål-

områden har ett 20-tal åtgärdsbehov identifierats inom vilka ett utvecklingsarbete behöver ske.

Några exempel:

- Väntetiderna till den specialiserade barn och ungdomsvården är långa.
- En hög andel elever i årskurs 9 når inte kunskapskraven i alla ämnen.
- Behov av samordnade insatser för att minska tobaksbruk och riskfyllda alkoholvanor hos den vuxna befolkningen.

Handlingsplanens resultat och aktiviteter har gemensamt tagits fram i dialoger med professionen i Norrtälje kommun och Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg (KSON). Samverkan är den enskilt främsta framgångsfaktorn för att nå resultaten inom de olika åtgärdsbehoven. "Tillsammans" är handlingsplanens nyckelord. I det fortsatta genomförandet kommer utförare inom vård och omsorg att involveras.

Delaktighet ur ett brukar- och patientperspektiv kommer också att förstärkas. En förvaltningsövergripande organisation för styrning och ledning under genomförandeperioden 2021 och 2022, utgör resurs och metodstöd till de ansvariga verksamheterna.

1. Handlingsplan för psykisk hälsa

”Tillsammans för psykisk hälsa – Handlingsplan för psykisk hälsa i Norrtälje kommun”, är ett arbete i bred samverkan mellan verksamheter inom Norrtälje kommun och Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje (KSON). ”Tillsammans” är handlingsplanens nyckelord. Samverkan är den enskilt största framgångsfaktorn för att nå resultaten inom de olika åtgärdsbehoven. Handlingsplanen är ett styrdokument antaget av Direktionen för Kommunalförbundet sjukvård och omsorg i Norrtälje och Kommunfullmäktige i Norrtälje kommun.

1.1 Metod

Handlingsplanens aktiviteter och resultat har gemensamt tagits fram i dialoger med verksamheter i Norrtälje kommun och Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg (KSON). Ett tjugotal dialogträffar med verksamma inom till exempel, utbildning, elevhälsa, kommunikation, beställare- och avtalsansvar, socialtjänst, trygghetssamordning med flera.

Dokumentationen från dialogträffarna utgör ett viktigt underlag i det fortsatta genomförandet. För att nå resultaten behöver aktiviteterna, i dialog med berörda intressenter, brytas ned ytterligare. Det kommer ske i fördjupade dialoger under genomförandeperioden 2021-2023. Intressenter är ansvariga verksamheter, berörda verksamheter, utförare, brukare och invånare.

1.2 Syfte

Handlingsplanen syftar till att stödja ett långsiktigt tvärsektorielt arbete omkring att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa.

1.3 Målgrupp

Handlingsplanens primära målgrupp är verksamheter inom Norrtälje kommun och Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje som inom sina ordinarie ansvarsområden verkar för att främja hälsa och förebygga psykisk ohälsa. Ytterst är målgruppen för handlingsplanen invånare i Norrtälje kommun i samtliga åldersgrupper, från barn till äldre personer.

1.4 Målområde

Handlingsplanen omfattar folkhälsopolitikens åtta målområden:

1. Det tidiga livets villkor
2. Kompetenser, kunskaper och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållande och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. Jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

2. Åtgärdsbehov

En nulägeskartläggning och analys av situationen i Norrtälje kommun presenteras i sin helhet i bilaga 1. I kartläggningen och analysen identifieras åtgärdsbehov inom varje målområde. I handlingsplanen kopplas, till varje åtgärdsbehov, aktiviteter, resultat och ansvar.

Inom följande områden ska ett arbete bedrivas med följande förväntade resultat. Ansvaret är fördelat till de verksamheter som ingår i styrgruppen och som närmast äger frågan inom sitt ordinarie verksamhetsområde. Undantag är två åtgärdsbehov där ansvaret är fördelat till kommunsstyrelsekontoret och där aktiviteter och resultat tas fram under 2021. Vissa aktiviteter och åtgärdsbehov delas mellan olika förvaltningar. Då ligger det största ansvaret på den förvaltning som är listad överst i kolumnen "Ansvar".

2.1 Det tidiga livets villkor

Åtgärdsbehov	Aktivitet	Resultat	Ansvar
2.1.1 Väntetiderna till den specialiserade barn och ungdomsvården är långa.	Utveckla samverkan och flödet mellan berörda verksamheter - för en tillgänglig och god vård och ett gott stöd.	En sömlös patientresa utan väntetider.	KSON
2.1.2 Behov av ett utbyggt föräldraskapsstöd.	I samverkan utbilda fler gruppledare Kontinuerligt kartlägga behovet.	Ett samordnat och varierat utbud av föräldraskapsstöd som alla känner till.	ToS, BoU, KSON, Socialkontoret
2.1.3 Saknas gruppverksamhet för barn och unga som har närstående med psykisk ohälsa eller beroendesjukdom.	Tydliggöra ingången till denna insats.	Förvaltningsgemensamt ansvar. Upptäcka barn i behov av stöd i tid.	Socialkontoret KSON
2.1.4 Brist på kontaktfamiljer, kontaktpersoner och familjehem.	Skapa en resursbank.	Kontaktfamiljer, kontaktpersoner med förutsättningar att klara sitt uppdrag.	KSON Socialkontoret

2.2 Kunskaper, kompetens och utveckling

Åtgärdsbehov	Aktivitet	Resultat	Ansvar
2.2.1 En hög andel elever i årskurs 9 når inte kunskapskraven i alla ämnen.	Skapa förutsättningar för höjda kunskapsresultat. Öka tryggheten och trivseln i skolan Skapa en stödjande och uppmuntrande läromiljö.	Barn och unga rustas väl för framtiden och ges möjlighet att nå sin fulla potential.	Barn och utbildningskontoret (BoU)
2.2.2 Många ungdomar varken arbetar eller studerar.	Uppsökande och stödjande verksamheter och insatser.	Bygga vidare och utveckla befintlig verksamhet (K 8).	BoU Socialkontoret
2.2.3 Det saknas skolformer som resurskola/behandlingsskola.	Tillhandahålla individuella lösningar till skolformer för barn med särskilt komplexa behov.	Alla barn ska ha rätt till en fungerande skolgång.	BoU Socialkontoret KSON
2.2.4 Flickor är en riskgrupp för att utveckla psykisk ohälsa.	Skapa forum där berörda verksamheter och utförare kan träffas.	Samordnat utbud av insatser, metoder, aktiviteter och stöd riktat dit det bäst behövs.	BoU KSON Socialkontoret Kultur- och fritidsförvaltningen (KoF) ToS
2.2.5 13-20 åringar i Norrtälje har färre deltagartillfällen i idrottsföreningar än länet i övrigt.	Koppla ihop aktivitet, rörelse, kultur och idrott med skolans uppdrag och läroplanen.	En gemensam och tydlig struktur och plattform för inspiration. Ett brett och tillgängligt utbud av fritidsaktiviteter och verksamhet för barn och unga i syfte att inkludera fler i samhället.	ToS KoF

2.3 Arbete, arbetsförhållande och arbetsmiljö

Inom dessa områden kommer aktiviteter och resultat att tas fram under 2021.

Åtgärdsbehov	Aktivitet	Resultat	Ansvar
2.3.1 Behov av samordnade insatser för vuxna med allvarlig eller komplicerad problematik.	Gemensam samordning av arbetet omkring SiP, Samordnad individuell Plan.	Samordnat lokalt arbete över organisationsgränser riktat till vuxna med allvarlig eller komplicerad problematik.	Socialkontoret KSON
2.3.2 "Personligt ombud" fyller en viktig funktion och avlastar andra verksamheter.	Upphandling av insatsen.	Att KSON kan skriva avtal med en leverantör och erbjuda kommuninvånarna kontakt med personligt ombud.	KSON

2.4 Inkomster och försörjningsmöjligheter

Inom dessa områden kommer aktiviteter och resultat att tas fram under 2021.

Åtgärdsbehov	Aktivitet	Resultat	Ansvar
2.4.1 Sociodemografiska skillnader mellan tätorterna i kommunen visar på skillnader i behov av insatser.	Aktiviteter tas fram i de styrande dokumenten som tas fram under ht 2021 och våren 2022	Att frågan finns uttalad i kommande mål och budgetdokument. Att de sociodemografiska skillnaderna mellan de tre tätorterna minskar.	Kommunstyrelsekontoret
2.4.2 Låg inkomst och låg utbildning är riskfaktorer för ohälsa.	Aktiviteter tas fram under 2022 i den reviderade folkhälsostategin.	Resultat – målbild tas fram under 2022 i den reviderade folkhälsostategin.	Kommunstyrelsekontoret

2.5 Boende och närmiljö

Åtgärdsbehov	Aktivitet	Resultat	Ansvar
2.5.1 Norrtälje upplevs som en av de tryggaste kommunerna i länet.	Säkerställa de befintliga plattformar för samverkan som finns idag.	Att det finns en samsyn och aktiv delaktighet i samverkan av berörda aktörer. Att det finns en gemensam uppfattning om nulägesbild och målbild.	ToS
2.5.2 Boendestöd saknas som insats för personer med enbart beroendesjukdom.	Mer kunskap om målgruppen och hur behovet ser ut.	Insatsen boendestöd kan beviljas för personer med enbart skadligt bruk eller beroende. Att personen som beviljas en insats kan behålla sitt boende.	Socialkontoret KSON
2.5.3 Hög andel personer med allvarlig eller komplicerad problematik som är hemlösa.	Aktivt söka upp och stödja bostadslösa invånare. Förebygga hemlöshet genom samordnade processer, organisationsövergripande.	Hemlöshet - en nollvision	Socialkontoret KSON

2.6 Levnadsvanor

Åtgärdsbehov	Aktivitet	Resultat	Ansvar
2.6.1 Ohälsotalen är bland de högsta i länet.	Förvaltningsövergripande säkra efterlevnad av den gemensamma lokala folkhälsostrategin.	Med fokus på delaktighet och implementering av folkhälsostrategin i alla förvaltningar ge förutsättningar för att invånare i Norrtälje kommun har ett bra stöd genom hela livet - från barn till äldre.	ToS BoU KSON Socialkontoret KoF
2.6.2 Alkohol- och tobaksbruk minskar bland unga.	Upprätthålla och utveckla en gemensam ANDT policy för alla grundskolor och gymnasium i kommunen.	Kontinuerlig samverkan, likvärdighet mellan skolor, ett årshjul för ANDT som är synkroniserat med läroplanen.	ToS BoU Socialkontoret
2.6.3 Behov av samordnade insatser för att minska tobaksbruk och riskfyllda alkoholvanor bland den vuxna befolkningen.	Engagera fler aktörer till vår samverkan, till exempel företag och restauranger. Fler åtgärder, till exempel screening, för att tidigare upptäcka riskbruk av alkohol.	En faktisk minskning av tobaksbruk och riskfyllda alkoholvanor bland invånare i Norrtälje kommun.	KSON Socialkontoret

2.7 Kontroll, inflytande och delaktighet

Åtgärdsbehov	Aktivitet	Resultat	Ansvar
2.7.1 Behov av att på ett enkelt och tillgängligt sätt kunna lämna synpunkter och klagomål.	Systematiskt inhämta, ta del av, förbättra och återkoppla kring synpunkter och klagomål från invånarna.	Tydlig hantering av synpunkter och klagomål, kommunicerad och känd internt, kommunicerad externt.	KSON

2.8 Jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Åtgärdsbehov	Aktivitet	Resultat	Ansvar
2.8.1 Det psykiatriska vårdutnyttjandet är högre i Norrtälje kommun än i länet i övrigt.	Kartlägga inom vilka verksamhetsområden och diagnoser underlagen ska inhämtas, sammanställas och analysera.	Fördjupad kunskap om hur stor andel av befolkningen i Norrtälje som behöver vård och omsorg med anledning av psykisk ohälsa. Trygg och säker vård.	KSON
2.8.2 Det saknas lokal statistik över äldre personers behov av specialiserad vård.	Kartlägga, sammanställa och analysera.	Trygg och säker vård.	KSON
2.8.3 Det finns ett behov av att göra tidiga insatser och specialiserad vård mer tillgänglig för de som är i behov av den.	Klargöra hur och genom vilka kanaler invånarna bäst kan få tillgång till en tydlig information som motsvarar behoven.	Invånaren först - På ett tydligt och tillgängligt sätt samla information och guida invånaren i frågor kring psykisk hälsa.	KSON Kommunstyrelsekontoret
2.8.4 Tillgänglighet till vård påverkas av var i kommunen man bor.	Överbrygga bristen på tillgänglighet, till exempel erbjuda vård på distans eller förenkla resandet. Resurser i paritet med behoven. Ge tydlig information om rätt vårdinsats.	Tillgång till god och säker vård. God kvalitet. Veta vart man ska vända sig när man har ett behov. Få hjälp av rätt instans i rätt tid.	KSON
2.8.5 Det saknas en mellanvårdsform för personer som inte är i behov av slutenvård men behöver stöd dygnet runt.	En förstudie/utredning för att titta djupare på frågan om mellanvårdsform är rätt insats.	Insatser som tillgodoser invånarnas behov där de befinner sig och när behovet finns.	KSON

3. Genomförande

3.1 Utgångspunkter och prioriteringar

En förvaltningsövergripande organisation för styrning och ledning utgör resurs och metodstöd till verksamheterna som ansvarar för handlingsplanens genomförande. Arbetet leds av en styrgrupp som består av följande representanter:

- Socialkontoret, Norrtälje kommun
- Barn- och utbildningskontoret, Norrtälje kommun
- Kultur- och fritidsförvaltningen, Norrtälje kommun
- Trygghets- och säkerhetskontoret, Norrtälje kommun

3.1.1 Angränsande arbeten

Handlingsplanen har sin förankring i befintlig kunskap, etablerade plattformar och nätverk för samverkan. Uppdrag psykisk hälsa och Kraftsamling psykisk hälsa är två sådana nätverk där Norrtälje kommun och KSON deltar. Det folkhälsostrategiska och trygghetsskapande arbetet är väl utbyggt i Norrtälje kommun med uppbyggda kanaler och plattformar för dialog och samverkan.

KSON och Norrtälje kommun är sedan våren 2020 pilotkommun i Region Stockholms arbete "Agenda välbefinnande - Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande". Arbetet har kopplingar till Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUFSS samt till Agenda 2030. Ett deltagande som pilotkommun förväntas utveckla och stärka det gemensamma arbetet lokalt i Norrtälje kring psykisk hälsa och omfattar åren 2020-2021. Arbetet med handlingsplan för psykisk hälsa löper till stor del parallellt med Norrtälje kommuns och kom-

- Avdelning kvalitet och innovation, KSON
- Avdelning LSS & socialpsykiatri, KSON

Fler verksamhetsområden än de som är representerade i styrgruppen är berörda av arbetet omkring att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa. Samhällsplanering, HR, kultur och fritid och ekonomisk planering är alla exempel på sådana områden. En viktig framgångsfaktor i det fortsatta arbetet är att närmare involvera dessa verksamheter och perspektiv i genomförandet och uppföljning.

munalförbundets åtaganden som pilotkommun inom Agenda välbefinnande. Genomförande och uppföljning av åtagandet som pilotkommun kommer från 2021 ske samordnat med arbetet omkring handlingsplan psykisk hälsa. Det förväntas skapa förutsättningar för en större bredd och helhetssyn.

Norrtälje kommun har också deltagit i Länsstyrelsen Stockholms arbete "Folkhälsopilot Stockholm". Syftet är att i ett fördjupat samarbete med ett urval kommuner bidra med motivation och kunskap som stöd till att kvalitetssäkra det främjande och förebyggande arbetet samt att få fram kunskaper och modeller för spridning till andra kommuner. Folkhälsopilot Stockholm avslutas 2020. Resultatet från folkhälsopilotarbetet ligger väl i linje med de analyser och slutsatser som ligger till grund för denna handlingsplan.

3.1.2 Metod- och resurstöd

Som stöd till ansvariga verksamheter tillförs en personalresurs i form av en samordnare för psykisk hälsa:

- Projektjänst som finansieras med statliga stimulansmedel inom området psykisk hälsa
- Minst 50 procent av heltidstjänst
- Under högst två år

Ett genomförandeteam med representanter från de verksamheter som ingår i styrgruppen stödjer samordnaren och är en länk till verksamheterna. En framgångsfaktor är avsatta resurser och mandat för arbetet i teamet. Tidsmässigt uppskattas varje representants insats i teamet till minst 10 procent av en heltidstjänst under en

tidsperiod om högst två år. Resurser avsätts inom befintlig ram.

Kommunikation

Genomförandet förutsätter fortlöpande kommunikationsinsatser för förankring och spridning av resultat. Avsatta resurser och mandat är en framgångsfaktor och arbetet med kommunikationsinsatser förutsätter ett nära samarbete med genomförandeteamet. Tidsmässigt uppskattas behovet till minst 5 procent av en heltidstjänst från vardera Norrtälje kommun och Kommunalförbundet under en tidsperiod om högst två år. Resurser avsätts inom befintlig ram.

3.1.3 Statliga stimulansmedel

Kommuner och regioner har under en följd av år kunnat ta del av statliga stimulansmedel inom området psykisk hälsa. Den senaste överenskommelse med Sveriges kommuner och regioner, SKR gäller åren 2016-2020. För 2020 fördelas sammanlagt cirka 1 690 miljoner kronor till regioner och kommuner och baserat på befolkningsunderlaget 1 november 2019. Sannolikt kommer delar av

arbetet med genomförandet av handlingsplanen kunna bedrivas med finansiering av statliga stimulansmedel. Styrgruppen fördelar och prioriterar de statliga stimulansmedel som Norrtälje kommun och Kommunalförbundet, genom sitt ansvar inom hälso- och sjukvård, rekviderar och har att förfoga över.

3.1.4 Delaktighet och involvering

Underlag till handlingsplanen har gått ut på remiss till Kommunala pensionärsrådet, KPR, Rådet för funktionshinder, RFF och Ungdomsrådet samt till samverkans-

grupperna "Vuxna i samverkan", VIS och "Barn och unga i behov av särskilt stöd", BUS, som alla finns i Norrtälje kommun.

3.2 Uppföljning

Åtgärdsbehoven är helt eller delvis kopplade till verksamheternas ordinarie ansvarsområden. Uppföljning kommer att ske samordnat med ordinarie plan och målarbete. Resultaten implementeras i ordinarie verksamhet.

3.2.1 Utvärdering

Former för utvärdering av arbetet med uppdraget - Tillsammans för psykisk hälsa, i sin helhet, kommer att ses över. En utvärdering kan ta tillvara en unik erfarenhet från drygt tre års förvaltningsövergripande samverkan och genererar kunskap inför andra kommande uppdrag. Externa resurser till utvärdering såsom, projektmedel/statliga stimulansmedel, kan behöva tillföras utöver de resurser som finns inom ram.

4. Nulägeskartläggning och analys

Kartläggning och analys av utbud av insatser och behov i Norrtälje kommun la grunden till ett fortsatt tvärsektorielt samarbete inom området psykisk hälsa i Norrtälje kommun. Rapporten "Tillsammans för psykisk hälsa - Etapp 1 Nulägeskartläggning och analys" med sin datainsamling, slutsatser och lämnade rekommendationer, ger vägledning och riktning för inom vilka områden som ett gemensamt och långsiktigt arbete fortsättningsvis kan bedrivas. Rapporten biläggs i sin helhet, bilaga 1.

4.1 Sammanfattande resultat och analys

Befolkningen i Norrtälje har generellt lägre utbildningsnivå och inkomstnivå än övriga kommuner i Stockholms län. Ohälsotalen är bland de högsta i länet och avser fysiska såväl som psykiska sjukdomar och syndrom. Norrtälje är också den kommun som har högst andel invånare som är 65 år och äldre. Inom kommunen finns betydande sociodemografiska skillnader mellan de fyra tätorterna: Bergshamra/Blidö, Hallstavik, Norrtälje, Rimbo och Väddö. Hallstavik är den tätort som har störst utmaningar i relation till faktorer som utbildningsnivå, inkomst och långvarig sjukdom.

Det finns delar i kartläggningen som visar på att Norrtälje kommun i vissa avseenden har bättre förutsättningar

än andra kommuner i länet. Exempel på detta är den upplevda tryggheten och tilliten, låg andel långtidsarbetslösa och låg andel som uppstår ekonomiskt bistånd. Den psykiska ohälsan ökar i hela landet och i Stockholms län. I Norrtälje kommun är den psykiska ohälsan och behovet av psykiatrisk vård sannolikt högre än i länet i övrigt. Statistik över psykiatrisk vårdutnyttjande i Norrtälje 2019, visar att det gäller för samtliga åldersgrupper, barn, unga och vuxna. Skillnaderna är små mellan de olika tätorterna i kommunen. Behoven av insatser, bedöms vara stora, på samtliga insatsnivåer. Mycket gott arbete pågår men det finns också identifierade diskrepanser mellan utbud och behov.

Generella insatser för att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa

Det finns ett rikt utbud av främjande och förebyggande insatser. Bedömningen är att utbudet, trots detta inte motsvarar behoven fullt ut och det kan behövas riktade insatser där behoven är som störst.

Det råder brist på bostäder i hela Norrtälje kommun, framför allt hyreslägenheter till en kostnad som är rimlig i relation till inkomstnivåerna i kommunen. En komplicerande faktor är att kommunen har många privata hyresvärdar och att det inte finns en sammanhållen bostadsförmedling.

Föräldraskapsstödet är utbyggt och samordnas till stor del av Norrtälje kommuns Trygghets- och säkerhetskontor, ToS. För att fullt ut tillgodose behovet ser vi att det organisatoriskt behövs en tydligare samordning av det sammantagna föräldraskapsstödet som erbjuds i kommunen. Det finns ett behov att utveckla och säkerställa ett väl utbyggt föräldraskapsstöd i hela kommunen.

Elevhälsan har ett hälsofrämjande och förebyggande uppdrag som är inskrivet i skollagen. Elevhälsan i Norrtälje kommun arbetar hälsofrämjande och förebyggande inom många olika områden, i samverkan med andra aktörer. Bedömningen är dock att behoven av hälsofrämjande och förebyggande insatser inom skolan idag är större än vad elevhälsan har resurser att genomföra. Till exempel visar 2020 års enkät bland elever i årskurs 7, 9

och årskurs 2 på gymnasiet, att 25 procent av flickorna i årskurs 9 varit med om att någon skickat sexuella bilder eller filmklipp utan deras samtycke. Flickor är generellt en riskgrupp för att i högre grad utveckla psykisk ohälsa än vad pojkar är. En annan riskgrupp är elever som anger "annan" som könsidentitet. Elevhälsans hälsofrämjande och förebyggande arbete ska också stödja att eleverna når skolans kunskapsmål. Behoven är stora med en hög andel elever i årskurs 9 som inte når kunskapskraven i alla ämnen.

Norrtälje kommun har ett väl fungerande främjande och förebyggande arbete inom alkohol, narkotika, dopnings och tobaksområdet, ANDT. Rökning och alkoholanvändning minskar över tid bland eleverna i årskurs 7, 9 och på gymnasiet. Bland den vuxna befolkningen är situationen en annan med en hög andel personer med riskfyllda alkoholvanor och tobaksanvändning. I kombination med generellt höga ohälsotal, visar detta på ett behov av samordnade insatser för att främja hälsa och förebygga ohälsa. Norrtälje kommun har goda förutsättningar, genom det strategiska folkhälsoarbetet som kommunen ansvarar för, och genom den sammanhållna vården och omsorgen som Kommunalförbundet sjukvård och omsorg i Norrtälje (KSON) ansvar för och är beställare av.

Tillgängliga och tidiga insatser

Kartläggningen visar på ett behov av en mer tydlig och samlad information, riktad till invånare i alla åldersgrupper, om det utbud av insatser på alla tre insatsnivåerna som idag erbjuds i kommunen.

Exempel finns att hämta från andra kommuner där man skapat en gemensam kommunikationsplattform för behov och utbud inom området psykisk hälsa. Kommuninvånare i Norrtälje har inte tillgång till en motsvarande vägledning när man söker hjälp. Det finns indikationer på att detta leder till att invånare inte får tillgång till tidiga insatser i den utsträckning som det finns behov av. En tydlig och samlad information är också en förutsättning för delaktighet i vilken insats som bäst motsvarar det behov den enskilde upplever sig ha, samt ger den enskilde möjlighet att söka det stöd och den hjälp som man har rätt till.

Gruppverksamhet för vuxna som vuxit upp familjer där någon förälder eller närstående haft psykisk ohälsa eller beroende, erbjuds i Norrtälje kommun. För barn i motsvarande situation finns i nuläget ingen sådan grupp-

verksamhet. Erfarenheter från andra kommuner visar att det krävs ett uthålligt, välorganiserat och sammanhållet ansvar för att bygga upp och upprätthålla gruppverksamhet riktad till barn som anhöriga. När så sker visar det sig ofta att behoven är stora. Vår bedömning är att det finns ett stort behov av en sådan verksamhet i Norrtälje kommun, som en viktig del i att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa.

Andelen elever som i årskurs 9 når kunskapskraven i alla ämnen är betydligt lägre i Norrtälje kommun än i länet i övrigt. Utbudet av tidiga insatser inom skolans område motsvarar inte behoven.

Andelen elever som når kunskapskraven i årskurs 9, varierar mellan olika skolor. Hallsta skola i Hallstavik är den skola som har lägst andel. Hallstavik har större sociodemografiska utmaningarna än de andra tätorterna i kommunen. Skolresultaten förstärker bilden av att behovet av insatser är större i Hallstavik än i andra delar av kommunen. En av de viktigaste skyddsfaktorerna för god hälsa är att klara skolan.

Vi bedömer därför att kunskaps- och utbildningsperspektivet behöver stärkas i det gemensamma arbetet med att ta fram en handlingsplan för att främja psykisk hälsa och motverka psykisk ohälsa i Norrtälje kommun.

Kommunala vuxenutbildningen är en möjlighet för personer som inte nått kunskapskraven i grundskolan eller gymnasiet, att hämta igen och öka sina möjligheter till yrkesutbildning och arbete. I kartläggningen ser vi ett behov att stärka det arbete som redan pågår inom den kommunala vuxenutbildningen, att stödja vuxna elever till utbildning och framtida försörjning.

Insatserna för att tidigt förebygga vräkningar och hemlöshet är enligt vår bedömning inte tillräckliga. För att dessa insatser ska bli verkningfulla behöver de ske samordnat mellan flera aktörer. Omkring två tredjedelar av socialtjänstens klienter på vuxenheten är hemlösa.

Det saknas boendestöd som insats för personer som

endast har en beroendesjukdom. Vid samsjuklighet eller psykisk funktionsnedsättning beviljas insatsen. Det är en av de vanligaste insatserna för denna målgrupp. Boendestödet syftar inte i huvudsak till att förebygga vräkning men ger i praktiken även ett sådant stöd.

Norrtälje kommun har en högre andel som arbetar i vård- och omsorgsyrken, än övriga länet. Dessa yrkesgrupper är en riskgrupp när gäller att drabbas av arbetsrelaterad ohälsa. Kvinnor är särskilt utsatta. Andelen sjukfall om minst 60 dagar och längre, är cirka 50 procent hos båda de största arbetsgivarna i kommunen, Norrtälje kommun och vårdbolaget TioHundra AB.

Statistiken redovisar inte om sjukfallen rör fysiska eller psykiska tillstånd och diagnoser, men indikerar att HR-perspektivet närmare behöver involveras i arbetet med att ta fram en handlingsplan för psykisk hälsa i Norrtälje kommun.

Specialiserade insatser

Kartläggningen visar att behovet av specialiserade insatser, i Norrtälje kommun, är större än utbudet inom flera betydande områden.

För barn och unga som är i behov av stöd från skola, barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänst, saknas det idag en väl fungerande samordning. Insatser för dessa barn är ofta resurskrävande och kräver organisatoriska förutsättningar för en fördelning av ansvar och kostnader mellan de olika huvudmännen.

Samordnad individuell plan är ett organisatoriskt verktyg för att säkerställa att en person med behov av insatser från flera huvudmän får det samordnat. Elevhälsan har två så kallad SIP-samordnare som ansvar för detta arbete. Förhoppningarna är att tillskapandet av dessa funktioner på sikt ska underlätta arbetet med att samordna insatser för barn och unga. För vuxna som har motsvarande behov finns idag ingen samordnare, med motsvarande funktion. Behoven av samordning omkring vuxna med komplicerad eller allvarlig problematik finns på samma sätt som för barn och unga.

Det är brist på kontaktpersoner, kontaktfamiljer och familjehem för barn och unga som i behov av det. Det är också brist på platser i särskilda boenden för personer med psykiska funktionsnedsättningar. Brist på kompetens leder ibland till att en person i behov av boendeplatser inte kan placeras även om det finns lediga platser. Det gäller framför allt personer med samsjuklighet. Vid brist på platser eller kompetens görs placeringar i boenden utanför Norrtälje kommun, vilket ofta är dyrare och kräver mer av biståndshandläggarnas resurser. Insatserna boendestöd och meningsfull sysselsättning är hårt ansträngda. Det saknas en mellanvårdsform för de som behöver dygnet runt tillsyn men inte är i behov inlägg-

ning i slutenvården. Funktionen personligt ombud är ett viktigt komplement och tillgodoser viktiga behov som målgruppen har.

Behoven av specialiserad vård för barn och unga är väsentligt större än vad som idag kan erbjudas. Många står i kö till den specialiserade barn- och ungdomsvården. Situationen har påverkan på hur elevhälsan, skolan och socialtjänsten kan fullgöra sina uppdrag. Det är mycket angeläget att det snabbt kommer till stånd en förändring av situationen i positiv riktning. Inom den specialiserade psykiatriska vården för vuxna är situationen bättre, även om det där råder brist på kvalificerad personal inom flera yrkesgrupper.

De verksamheter som ger specialiserade insatser till personer med komplicerad eller allvarlig problematik, har i enlighet med bestämmelser och gällande avtal, olika former för kontroll, delaktighet och inflytande. Ett exempel är enligt vår bedömning en väl fungerande synpunktshandtering inom den specialiserade psykiatrin. Kommunalförbundet som ansvarar för beslut och uppföljning av insatser för målgruppen personer med psykiska funktionsnedsättningar samt har ett beställaransvar, saknar på motsvarande sätt lättillgängliga former för enskilda att lämna sina synpunkter till förvaltningen och former för att använda målgrupps synpunkter i ett systematiskt kvalitetsarbete.

Sammanfattningen lyfter fram gapet mellan de behov som kartläggningen visar och de insatser som finns idag. Handlingsplanens resultat inom de olika åtgärdsbehoven förväntas minska gapet. Den är ett stöd i det fortsatta arbetet omkring att främja hälsa och förebygga psykisk ohälsa.

5. Begreppsförklaring och referenser

5.1 Definitioner

5.1.1 Definitioner av psykisk hälsa och sjukdom

Psykisk hälsa: Är ett tillstånd av mentalt välbefinnande där individen klarar att vara delaktig i samhället, kan använda sina resurser, och upplever sig ha förmågan att hantera livets vanliga motgångar. Tillståndet omfattar flera dimensioner av en fungerande tillvaro, men skiljer sig åt för olika individer. Psykisk hälsa är alltså mer än bara frånvaron av psykisk ohälsa och inbegriper både individens upplevelse och relationen mellan individen och det sociala sammanhang individen lever i.

Psykisk ohälsa: Är en samlande term som används för att beskriva psykiska besvär och psykisk sjukdom. Beteckningen används för att beskriva både besvär såsom oro, ångest eller sömnsvårigheter och mer allvarliga symtom som uppfyller kriterierna för psykisk diagnos. Psykiska besvär kan i olika grad påverka funktionsförmågan.

Psykiatriska tillstånd: Är en form av allvarlig psykisk ohälsa som tar sig uttryck i syndrom som kan kännetecknas utifrån olika diagnostiska kriterier. I WHO:s International Classification of Diseases (ICD) finns för varje diagnos ett antal kriterier uppställda som avspeglar en

samling psykiatriska symtom som ofta uppträder tillsammans.

Psykiskt funktionshinder: Funktionshinder beskriver den begränsning en person med funktionsnedsättning upplever i relation till omgivningen. Ett funktionshinder uppstår därmed i mötet mellan människa och miljö. Det kan handla om allt från höga trösklar till attityder. Det är alltså miljön och omgivningen som är funktionshindrande.

Psykosomatiska symptom: Såväl sjukdom som hälsa beror av flera faktorer samtidigt, både kroppsliga, psykiska och sociala. Exempel på psykiskt tillstånd som ofta är förknippat med kroppsliga (somatiska) symtom är stress, huvudvärk, magont eller yrsel. Exempel på psykiska symtom är ofta sömnsvårigheter, nervositet eller nedstämdhet. Behandlingen av psykosomatiska besvär handlar ofta om att angripa symtomen från flera olika håll samtidigt. Ett psykosomatiskt synsätt behöver ta hänsyn till patientens hela livssituation när man utreder symtomen, gärna genom att flera olika yrkesgrupper deltar i utredningen.

5.1.1 Definitioner av psykisk hälsa och sjukdom

Främjande och förebyggande insatser är centrala begrepp som definieras på följande sätt:

Främjande insatser: Syftar till att stärka och bibehålla hälsa och välbefinnande. Kan vara strukturinriktade (organisatoriska), gruppinriktade eller individinriktade.

Förebyggande insatser: Syftar till att förhindra uppkomst av ohälsa/problem (så kallad primär-/universell prevention) och att latent ohälsa/problem ska uppstå/återuppstå (så kallad sekundärprevention/selektiva-; indikerade insatser). Minskar risker för ohälsa genom att

minska riskfaktorer och riskbeteenden samt stärka skyddsfaktorer för hälsa. Kan vara strukturinriktade (organisatoriska), gruppinriktade eller individinriktade.

Tillgängliga och tidiga insatser: Syftar till att insatser ska finnas tillgängliga vid psykisk ohälsa eller vid risk för psykisk ohälsa för att förhindra uppkomst av långvarig psykisk ohälsa eller psykiatriska tillstånd.

Specialiserade insatser: Syftar till att ge insatser och vård vid allvarlig eller komplicerad problematik såsom psykiatriska eller jämförbara tillstånd.

5.2 Källförteckning

5.2.1 Dialogmöten

Följande verksamheter/enheter har medverkat i ett eller flera dialogmöten:

- Trygghet- och säkerhetskontoret, Norrtälje kommun
- Barn- och utbildningskontoret, Norrtälje kommun
- Barn- och elevhälsan, Norrtälje kommun
- Enhet missbruk och beroende, Socialkontoret, Norrtälje kommun
- Avdelning för barn och unga, Socialkontoret
- Avdelning kommunikation, Kommunstyrelsekontoret Norrtälje kommun
- Avdelning kvalitet och innovation, KSON
- Avdelning bistånd äldre, KSON
- Avdelning LSS & socialpsykiatri, KSON

5.2.2 Webbsidor

- Folkhälsomyndigheten folkhalsomyndigheten.se
- Uppdrag psykisk hälsa uppdragpsykiskhalsa.se
- Länsstyrelsen Stockholm lansstyrelsen.se/stockholm.html
- Wikipedia [sv.wikipedia.org/wiki/Process_\(organisation\)](http://sv.wikipedia.org/wiki/Process_(organisation))
- Wikipedia sv.wikipedia.org/wiki/värdeflöde
- Agenda välbefinnande uppdragpsykiskhalsa.se/wp-content/uploads/2020/09/Att-ta-fram-en-strategi-för-främjande-av-psykisk-hälsa-Region-Stockholm.pdf
- Astrakan astrakan.se/intressentmodellen
- Sveriges kommuner och regioner, SKR skr.se/halsasjukvard/psykiskhalsa/overenskommelsepsykiskhalsa.234.html
- Diskrimineringsombudsmannen, do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/funktionsnedsattning-som-diskrimineringsgrund/#Definition-av-funktionsnedsattning

5.3 Bilagor

Bilaga 1 Tillsammans för psykisk hälsa Etapp 1 Nulägeskartläggning och analys

KONTAKTUPPGIFTER

Norrtälje kommun
Box: 800, 761 28 Norrtälje
Telefon: 0176-710 00
E-post: kontaktcenter@norrtalje.se • registrator.sjukvardomsorg@norrtalje.se

norrtalje.se